

SZAJBÉLY MIHÁLY

Rossz lányok és férfiúi önérzet

KÉT SZÖSSZENET ÉS EGY NOVELLATÖREDÉK CSÁTH KÉZIRATOS HAGYATÉKÁBÓL

Az általában gátlástalan nőfalóként ismert Csáthnak valójában bonyolult, sok esetben gátlásos, vissza-visszatérő impotenciával (vagy az impotencia visszatérő rémével) terhelt kapcsolata volt alkalmi és tartós barátnőivel. Képzelt és valódi problémái befolyásolták házasságkötését, és kihatottak a feleségével való viszonyának alakulására. Szexuális partnerei sokáig bordélyházi lányok voltak. A testi szerelmet 1905 végén ismerte meg, amikor az első, Pesten töltött medikus-szemeszter után hazatért Szabadkára. Munk Artúrral kereste fel ekkor a városban Nagykalapúként ismert bordélyházat, egy helyes kis grazi lány (nem sokkal korábban elbukott nevelőnő) kedvéért. Örömet alig lelte benne. Túlságosan is gyorsan félmeztelenre vetkőztette a kisasszonyt, aztán a boncolások reminiscenciájaként meleg hullának érzékeltette őt, a félerekcióban végrehajtott aktus alatt pedig Chopin A-dúr polonaise-ét dúdolgatta.

Pestre visszatérve, a Bástya utcai örömtanyán viszont már felszabadultan, önfeledt gátlástalansággal élte ki vágyait. A változatos partnerekkel és pozitúrákban végzett aktusokban valódi öröme tellett, noha ez idő tájt született naplófeljegyzéseiben még nem írta le őket oly részletességgel, mint majd a világháború elején az 1912-es stubnyafürdői nyárra emlékezve, a szexuális absztinencia állapotában és az írói bedugulás rémétől fenyegetetten. A déli fronton, egy kis szerb faluban állomásozott akkor, és a megidézett emlékek nagy kedvvel való rögzítése mindkét tekintetben segíthetett rajta.

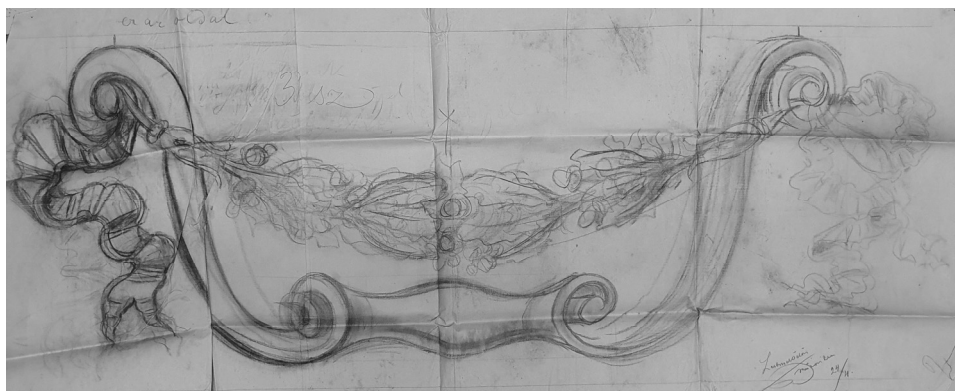
1906 telén és tavaszán azonban még nem volt ilyen pótszerekre szüksége. Barátaival, Kosztolányi Árpáddal és Munk Artúrral rendszeresen felkeresték a Bástya utca 18.-at, a lányok hamarosan ismerősként köszöntötték őket. Évődő és bizalmas, szinte baráti kapcsolat alakult ki közöttük, néha még nyilvánosan is mutatkoztak velük, sétálni vitték őket a Városligetbe. És vallomásos beszélgetésekbe merültek: a testüket azért élvezték módfelett, mert megszerezték maguknak a lelküket is. Csáth ennek az egyszerre testi és lelki kapcsolatnak, jópajtási viszonynak köszönhetette, hogy időlegesen megszabadult a gátlásaitól, melyek csak 1910 nyarán, a vélt tüdőbetegsége miatt önmagára kényszerített szexuális absztinencia következményeként tértek vissza. Most azonban kiválóan érezte magát, és jegyzetfüzetként használt 1906-os orvosi naptára egyik gondolatforgácsának a tanúbizonyosága szerint még a férfiúi önérzet polgári konvencióiról, azok átértékelési lehetőségeiről is elgondolkodott a lányokkal való kapcsolata nyomán. Lehetne-e, túljutva a férfiúi büszkeségen és előítéleteken, falusi magányban boldog családi életet élni velük? Egy másik bejegyzése pedig arról tanúsodik, hogy regényt szeretett volna írni róluk, mely, ha megszületik, empátia tekintetében méltó párja lehetett volna Szép Ernő *Natáliájának*.

Az alábbiakban e két rövid bejegyzés olvasható, valamint egy feltehetően hosszabb elbeszélés külön lapokra írott betoldása. Magát a történetet, melyhez a betoldás készült, nem ismerjük, de a számozásból kiderül, hogy annak a hetedik oldalához szánta. A részint tollal, ré-

szint ceruzával készült írás nyolcoldalas, lapszámozása 7/a, 7/b, 7/c, 7/d, 7/e, 7/f, 7/g, 7/h. Erősen erotikus szöveg, nyilván ilyen lehetett az egész novella is. Talán abban az időben készült, amikor Csáth *Smaragd asztal* címmel egy kabbalista mellékízü, a nyugati hermetikus mágia és ezotéria *Tabula Smaragdina (Smaragdtábla)* című alpművére utaló, „bűnösen erotikus, hedonista, futurista” lapot tervezett. Új kell, a Nyugatot unják már, fejtegette öccsének, Brenner Dezsőnek 1913 februárjában, a lap koncepcióját vázoló levelében. A betoldás a maga befejezetlenségében is teljes, kerek töredék. Hősnője pedig ismét csak rossz lány, Csáth ihletett leírása szerint mégis ő a szerelem felszentelt papnője, aki álruhában járja a világot, és aki előtt érthető módon hódol meg a férfiúi önérzet.

*

A magánarchívumban lévő szövegeket tulajdonosuk szíves engedelmével, a nyilvánvaló betűhibák és elírások javításával, az itt-ott hiányzó központosítás pótlásával adom közre. A novellatöredék utolsó két oldalának jobb fele elázott, a tinta erősen elmosódott. A szögletes zárójelbe tett három pont olvashatatlanná vált szavakat jelöl.

Stukkódíszek, Papír, ceruza, 133×95 cm, MNL CSML, XV.2.b. 46/1/148.8.